

PRZEŁOMY: HISTORIE HISTORII SZTUKI W POLSCE I EUROPIE

Wybór tekstów z sekcji tematycznej oryginalnie napisanych
w języku polskim

OD REDAKTORA

12 maja 1919 roku o godz. 9:00 rano ks. dr Szczęsny Dettloff, założyciel poznańskiej akademickiej historii sztuki, wygłosił pierwszy uniwersytecki wykład pt. „Lionardo, Michał Anioł, Rafael”. Tę datę możemy uznać za symboliczną inaugurację historii sztuki na Uniwersytecie w Poznaniu, tym samym w roku 2019 obchodziliśmy 100-lecie swego istnienia. Jubileusz taki jak ten skłaniał nie tylko do celebracji, ale też do refleksji nad dyscypliną, momentami dla niej zwrotnymi, wydarzeniami, osiągnięciami, instytucjami i wreszcie uczonymi, którzy przyczynili się do miejsca i kondycji, w jakich się teraz znajdujemy. Pytania te i inne zadajemy sobie w naszym zawsze skorym do debaty i wspólnej dyskusji Instytucie niemal bez przerwy, ale także staramy się do debat zapraszać. Przed dekadą, w roku 2009 – w trzydziestą rocznicę powołania czasopisma „Artium Quaestiones”, wydawanego przez Instytut Historii Sztuki UAM, ukazał się numer dwudziesty, w którym zostały zamieszczone programowe w założeniu artykuły historyczek i historyków sztuki z różnych polskich ośrodków, a ich zadaniem było „sprowokowanie Czytelników do podjęcia refleksji nad kondycją historii sztuki oraz nad naszym naukowym i zawodowym warsztatem”. Po dziesięciu latach postanowiliśmy zaprosić autorów nie tylko z kraju, ale także z zagranicy, by zastanowić się, jakie daty i związane z nimi wydarzenia miały dla historii sztuki, refleksji nad nią, sposobu jej funkcjonowania i oddziaływania, znaczenie przełomowe, a także jakie historyczne uwarunkowania w szczególności wpływały na dynamikę rozwoju naszej dyscypliny w różnych krajach Europy. Inspiracją dla tak postawionego zagadnienia był dla nas właśnie rok 1919, przełomowy nie tylko dlatego, że wówczas powstał w Poznaniu pierwszy uniwersytet, a wraz z nim historia sztuki, ale przełomowy w najszerszym z możliwych historycz-

nie wymiarów dla Polski i nie tylko. Naszym zamiarem było uchwycenie, jakie przełomy w dwudziestowiecznych dziejach naszego kraju i społeczeństwa odbiły się wyraziście na historii sztuki, inicjując radykalne jej przemiany, otwierając nowe perspektywy, wywołując nieznanne wcześniej problemy, a także – w miarę symetryczne naświetlenie, jak podobne zagadnienia wyglądały w przypadku przede wszystkim krajów sąsiednich, ale też odleglejszych. Przełomy, o których mowa w zamieszczonych tekstach, nie zawsze są przywołane w rozumieniu dosłownym, nie zawsze mają charakter momentalny czy zwrotny, niekiedy noszą znamiona dłuższych procesów, których przyczyny i konsekwencje rozłożone są w czasie. Podczas gdy niektóre artykuły koncentrują się na konkretnych datach i historycznych zdarzeniach (np. rok 1945 w Niemczech, 1948 w Polsce, 1968 w Czechosłowacji), inne śledzą okresy, w których krystalizowały się istotne dla historii sztuki w danym kraju paradygmaty i problemy (np. dwudziestolecie międzywojenne w Rumunii, okres późnego socjalizmu w Estonii, przełom lat 60. i 70. w Polsce). W rezultacie teksty te stanowią studia przypadków o różnej rozciągłości czasowej i problemowej, demonstrując bogactwo uwarunkowań i narracji kształtujących historię historii sztuki w Polsce i w Europie.

Ze względu na jubileuszowy dla nas rok publikacji zdecydowaliśmy się zamieścić w nim dwa teksty nieco odmienne od pozostałych. Pierwszym jest wspomnieniowy artykuł profesora Piotra Skubiszewskiego, naszego wybitnego Absolwenta, powstały z myślą o obchodach naszego święta. Drugim, przygotowany także z tego powodu, wykład okolicznościowy profesora Horsta Bredekampa z zaprzyjaźnionego z nami i związanego licznymi, także personalnymi, więzami Uniwersytetu Humboldtów w Berlinie.

Piotr Korduba